

Književna poročila.

Dr. Viljem Schweitzer: Naš društveni in shodni zakon. V Ljubljani 1902.

To je naslov 100 strani obsegajoči knjižici, ki jo je izdala »Slovenska krščansko-socijalna zveza.« Kdor pozna našo deželo, ve, da stoji Kranjska, kar se tiče števila društev, razmeroma v prvih vrstah med avstrijskimi deželami, in da se že opaža nekaka hipertrofija društvenega življenja v Slovencih. To le v dokaz, da je bilo treba dela, v katerim se naj razlože našemu ljudstvu veljavni zakoni in določbe društvenega in shodnega prava.

To nalogo je kaj spretno in dobro rešil dr. Viljem Schweitzer. Pozdravljati je njegovo knjižico kot novo prikazen na našem itak skromno obdelovanem pravniškem polju, zakaj avtor je razumel celo tvarino pokazati in urediti poljudno in zanimivo, a obenem tudi z znanstveno temeljitostjo: pridejal je vsaki zakonski določbi lepo število odločeb upravnega sodišča in kasacijskega dvora, ukazov ministrstev i. t. d. tako da se tudi večak lahko zadovolji ž njimi. Temu prvemu oddelku sledi drugi, v katerem nam avtor podaja obrazce za vloge na oblastva in pa zglede pravil za najrazličnejša društva. Ta drugi del je uprav velike vrednosti za pravno izobrazbo našega ljudstva, in za uporabo zakonskih določeb. To praktično vrednost knjige pa povečuje še skrbno in jako pregledno sestavljeno »stvarno kazalo«, ki zasluži tem večje pohvale, čim redkeje je najti taka kazala v slovenskih znanstvenih knjigah.

Pozdravljamo pa to knjigo tudi zategadelj, ker je po dr. Tavčarjevem »Slov. Pravniku« prva, ki je po svoji uredbi in tudi po svoji nizki ceni namenjena širšim krogom našega ljudstva in deluje tako za populariziranje pravniške znanosti med Slovenci. Takih knjig nam je treba. Le tako naprej!

Dr. R. pl. A.

Rudolf Broda: Esquisse d'une histoire naturelle des partis politiques. (Obris naravne zgodovine političnih strank.) Paris 1903.

Tako se glasi jako zanimiva razprava, ki se dotika na strani 53 tudi političnih razmer Slovencev, da jih porabi v zvezi z ogromnim drugim gradivom za utemeljitev tistih idej, ki jih zastopa naš pisatelj in ki jih hočemo tu v kratkem podati.

Do zdaj, pravi Broda, so se politične stranke zmirom premotravale in presojele s stališča, ki so je zavzemale napram gotovim doktrinam. Zmirom se je trudila vsaka stranka dokazati, da zastopa ona edino prava načela. Toda moderna znanost nas sili, da premotrujemo to vprašanje strankarstva, kakor že mnogo drugih pod vidikom evolucionistične teorije, ki nas uči, da so tudi stranke bitja, organizmi, prirodne sile v širšem pomenu, pokoreče se prirojenim lastnim zakonom svoje razvojnosti. Zato pa jih ne smemo soditi po načinu, ali so dobre ali zle, prave ali krive, kakor tega dandanes nobeden razumnik ne bo trdil o blisku, streli, ognju in drugih prirodnih silah. Broda nam slika potem oživljajočo moč ideje, ki rodi stranko, jo prevladuje in raste ž njo, potem pa, ko izgubi svojo psihologično podlago (to tedaj, ako je ideja vsaj deloma resnična), kako

obvlada stranka idejo in jo izrablja za lahko in prikupljivo sredstvo, da zakrije svoje prave namene; prvotna ideja pa se cepi v nebroj drugih, ki jo prevladujejo in umoré. To nam kaže Broda na mnogih slučajih iz Nemčije in Francije, — a mislim, da je ni boljše primere in ilustracije za njegov nauk, kakor so ravno naše strankarske razmere na Slovenskem.

Ko nam je naslikal idejo za prvo in glavno silo, ki tvori stranko, nam kaže, kako in kedaj nastane stranka v realnem življenju. Nasprotné sile idej obstoje že davno prej, a da prodro v realno življenje v obliki stranke, potrebno je, da pride posameznik, če se odloči za to ali ono mnenje, nujno v nasprotstvo z naziranjem in živlenskimi interesi drugih posameznikov.

Slojevi so torej glavni nositelji strankarskih načel. Da, Marx trdi celo, da stoji za vsako politično stranko kak sloj in da strankarstvo ni družega kot medsebojni boj teh slojev. Tako n. pr. zastopajo po Marxu sedanji liberalci premožno meščanstvo, krščanski socialisti propadajoče rokodelstvo, socialni demokratje pa industrijalno delavstvo. Broda modificira te Marxove trditve: Ekonomično življenje je sicer res glavna, osnovna sila, toda ne jedina, ki upliva na človeštvo. Človek ima tudi idealne nagnone, ki si jih želi ravno tako zadovoljiti, in ki, kakor n. pr. vera, mogočno uplivajo na tvorbo strank.

Toda eksistenca slojev samih še ne zadostuje, da se rodi stranka. V Indiji n. pr. so obstojale stoletja najgloblje razlike slojev v takozvanih »kastah«, ali o strankah ni bilo sledu. Iz slojev se rodi marveč šele tedaj stranka, ako se pojavi v socialnem življenju kak nov duševni ali socialni živelj, ki preti prevrniti socialno ravnovesje. Iz razvoja in propadanja strank pa se lahko sklepa na dviganje ali propadanje dotičnega sloja. Prvo, namreč dviganje nam kaže pisatelj v ditirambično navdahnjeni sliki pri modernem delavskem gibanju, kjer se vzdiguje nov krepek sloj, poln zaupanja v lastno moč, hiteč od vspeha do vspeha; — na drugi strani pa je hirajoča »buržoazija«, ki nima nobenega veselja do ničesar, nobenega navdušenja več, ker ji manjka idealov, dosegla je že vse, kar si je želela — žalostna podoba site, blazirane dekadence, določene za pogin.

Tu pride Broda do sila tankega, težkega, toda velezanimivega vprašanja: Kje pa tiče oni činitelji, ki določujejo in učinkujejo to dviganje in padanje? A le na lahko se dotakne odgovora. On vidi v stranki sredstvo, ki ima neko višjo misijo. Dokler dolgo je stan ali sloj, ki ga zastopa stranka, kos svoji socialni nalogi, se bo vzdržala in rastla, kakor hitro pa sloj ne odgovarja tem socialnim zahtevam, želi pa vendar obdržati priljubljeno moč in oblast, tedaj se prevrne družabno ravnovesje, — najboljše merilo za to je propadanje stranke. Škoda, da nam g. pisatelj ta globoki problem tihega obupnega boja propadajoče stranke proti novim, živim idejam v lastnem taboru ni natančneje razsvetlil s psihologičnega stališča!

Naj bi se tudi naši pravniki lotili tega tako zanimivega dela, znanstveno raziskovati politične pojave. Saj gradiva nam ne manjka! Marsikaj bi se potem izboljšalo v našem političnem življenju!

Dr. R. pl. A.